

Галина Гримашевич

Відображення мовного та культурного буття поліщиків крізь призму діалектного тексту

Пріоритетним напрямом сучасних діалектологічних досліджень є діалектна текстографія, що зумовлено емпіричною цінністю діалектних текстів передовсім як надійного джерела лінгвістичних та лінгвокультурологічних досліджень. Зазначене вище цілком підтверджує той факт, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. українські мовознавці видали низку збірників діалектних текстів, які репрезентують практично всі терени українського діалектного континууму (південно-західне наріччя – Н. Глібчук, Н. Руснак, М. Грицак, І. Жегуц, О. Миголинець, О. Пискач, М. Лесюк, Т. Тищенко, Г. Березовська, І. Гороф'янюк, Т. Ястремська, Л. Хомчак, Н. Хібеба та ін.; північноукраїнське – Г. Аркушин, П. Гриценко, Ю. Бідношия, Л. Дика, Г. Воронич, Л. Москаленко, Л. Пономар (Анісімова), О. Малахівська, С. Гриценко, М. Поїстогова, Л. Рябець, В. Мойсієнко, Г. Гримашевич та ін., південно-східне – Г. Мартинова, З. Денисенко, Т. Щербина, А. Таран, Ю. Бідношия, Л. Дика, І. Магрицька, К. Глуховцева, З. Сікорська, В. Леснова, І. Ніколаєнко та ін.).

Крім важливості діалектних текстів як надійного джерела передовсім для мовознавчих досліджень, а також праць у царині інших гуманітарних наук, необхідність у фіксації говіркового народного мовлення зумовлена ще й швидкоплинністю, змінністю мовної ситуації в різних ареалах українського діалектного континууму під впливом як лінгвальних, так й екстралінгвальних чинників, що спонукає діалектологів до запису цінних мовних і культурних свідчень, репрезентованих у зв'язному говірковому мовленні, які через кілька років можуть бути втрачені безповоротно.

Насамперед зацентруємо увагу на емпіричній цінності діалектних текстів для мовознавчих, зокрема діалектологічних, студій. Ця проблема постійно перебуває в полі зору П. Гриценка, який у низці статей порушував різноаспектні проблеми дослідження й інтерпретації діалектних текстів як важливого інформативного джерела, оскільки записи говіркового зв'язного мовлення мають евристичний потенціал, адже репрезентують реальне буття мови, склад, функції мовних одиниць, динаміку їх форми і змісту

(Гриценко, 2003, с. XV–XVI), у діалектних текстах як різновидах мовного простору виявляється реальне співвідношення структурних елементів говірки, їх синтагматичні зв'язки, квантитативні характеристики (Гриценко, 2000, с. 9), тому вони є важливим джерелом свідчень для вивчення мови в її просторовому вияві, універсальними щодо структурних рівнів мови (Гриценко, 2015, с. 115), а лінгвістично орієнтоване записування та вивчення діалектних текстів не піддажує їхнього загальнокультурного значення як витворів глибинного народного мовомислення, які особливо цінні акумульованим у них багатим культурним досвідом соціуму у відповідних параметрах хрономету (Гриценко, 2015, с. 116), адже діалектний текст – простір природної реалізації говіркових явищ, засіб фіксації і збереження важливої для дослідників інформації про реальні процеси, що пронизують діалектне мовлення й говірки як одну з форм існування національної мови (Гриуєнко, с. 119), та й загалом простір вияву діалектних явищ (Гриценко, 2000)]. Саме діалектні тексти дають змогу об'єктивно й вичерпно описати фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні особливості тощо чи іншого говіркового масиву (Глібчик, 2015, с. 60), є об'єктивним джерелом вивчення різних рівнів мови (Мартінова, 2015, с. 5–6), зокрема акцентуаційного (Кобирипка, 2015), граматичного (Колесников, 2012; Лесюк, 2015; Щербина, 2015), лексичного (Колеснік, 2015; Поїстогова, 2015), а також надійним джерелом збереження та дослідження говіркових рис (Бігусяк, 2015) і загалом вивчення діалектного мовлення (Романина, 2010), підґрунтям класифікації говірок (Мартінова, 2015), інформації про генезу й динаміку говірок (Колесников, 2015), записи говіркового зв'язного мовлення дають змогу виявити динаміку діалектних явищ з огляду на зміни в самих діалектних ареалах (Ястремська, 2015), уможливають вивчення ідіолекту говірконосія (Глібчук, 2015) та його ментальності (Глуховцева, 2015), адже діалектний текст – важлива лінгвокогнітивна одиниця (Гуйванюк, 2013), яка має значний потенціал для мовознавчих досліджень (Рябець, 2015).

Водночас діалектні тексти – надійне джерело багатоаспектних фольклористичних, етнографічних, культурологічних, історичних досліджень, оскільки в них, крім суто лінгвальної, представлена інформація про матеріальну та духовну культуру різних етнічних груп українців.

Як зазначає П. Гриценко, діалектне мовлення проливає світло на з'ясування багатьох проблем етнографії, фольклористики, вивчення історії та сучасного стану матеріальної й духовної культури (Гриценко, 2019, с. 3), бо тексти репрезентують позалінгвальну дійсність (Тищенко, 2015, с. 377). Найяскравіше діалектне мовлення представлено у зв'язному тексті, матеріал із якого можуть «використати не тільки діалектологи, а й соціолінгвісти, фольклористи, етнографи, історики та ін.» (Аркушин, 2007, с. 3), тому що

діалектний текст – важливе джерело багатоаспектних лінгвістичних, етнографічних, культурологічних, історичних досліджень (Глібчук, 2015, с. 60), надійна джерельна база <...> для етнографії, історії, фольклору, оскільки тексти містять цінні історичні та культурні відомості (Рябець, 2015, с. 332), багатовимірне комплексне, самодостатнє джерело з невичерпною інформативністю для багатьох суміжних наук (Коваленко, 2015, с. 190), з одного боку, джерело збереження відомостей про традиційну культуру, а з другого – форма відображення картини світу мовців (Литвиненко, 2015, с. 286), адже народні говірки вражають обсягами збереженої в них інформації про унікальну культуру, її самодостатність і багатогранність (Гриценко, 2019, с. 4),

Мета запропонованої розвідки – простежити відображення мовного та культурного буття поліщуків за матеріалами діалектних текстів, представлених у збірнику «Єдність у різноманітності. Поліщуки» (Мойсієнко–Гримашевич, 2018), а також за власноруч зібраним діалектним матеріалом у середньополіських говірках та студентськими записами говіркового поліського мовлення під час діалектологічної практики.

Передовсім зазначимо, що мовне буття поліщуків репрезентоване як збереженням у їхньому мовленні виразних діалектних рис середньополіських говірок здебільшого в царині фонетики та морфології, а також у сприйнятті й розумінні самими говірконосями відмінностей у їхньому мовленні порівняно навіть із сусідніми говірками. Зокрема, поліщуки за наявністю певних відмінностей у вимові окремих звуків чи номінації чітко ідентифікують себе як представника свого населеного пункту: *у нас 'кажут не з'найу / не 'буду / не 'можу / не 'хочу / а у череї'ках на з'найу / на 'буду / на 'можу / на 'хочу* (с. Листвин Коростенського р-ну); *то ї л 'іств'ін 'е го'ворат драг'л'ê / а у нас с'е холо'д'ец* (с. Черевки Коростенського р-ну); *у тхорі'н 'е ва'рени'їе 'топтани'їе кар'топл'і назива'їут ко'м'і / а у нас картоп'л'ана 'каша* (с. Словечно Коростенського р-ну). Наведені приклади засвідчують усвідомлення поліщуками своєї унікальності з огляду на особливості мовлення, хоча найбільше мовне буття жителів Середнього Полісся репрезентують лінгвальні риси, насамперед фонетичні, із-поміж яких:

1) відсутність звука [и], функціонування на його місці різних відповідників – [і], [и]: *да і йа за'р'е з йім і ж'і'ву // знена'в'ід'еї 'м'ене с'в'екор / 'м'ене не л'у'б'її так с'в'екор // йа пош'ла коро'в'і до'їт з до'йаркойу // ро'б'їла йа до'йаркойу / пр'ї'ду до'дому / 'с'адем в'е'чер'атиї / вон свар пудн'їмаїе // йа сл'о'зам'і і їм'ївайу* [Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 96]; *на вул'и'ц'ах 'радо'ст'і бу'л'о с'тиїл'ки / шо йо'го ж не мож'на рос:ка'затиї // с'тиїл'к'і ї 'кожного ї дво'р'ê бу'ло де'теї // а с'о'годн'і м'ї ўже п'ере'ходиїм на та'к'е / шо од'на ду'ша / д'в'ê ду'ш'ê ў 'хат'і // так шо*

с'ходи́ца ў́же // і ха'ти' закр'і'ват / і купо'вати' / 'може / не 'буде ко'му (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 90–91);

2) наявність звуків так званої неоднорідної артикуляції [ô] та [ê] як на місці етимологічних [o], [e], так і [ê] як рефлексія ґ, причому ці відповідники функціонують здебільшого в наголошеній позиції, переважно в новому закритому складі, а ятевий рефлекс – й у відкритому, особливо в закінченнях: *ѡа бу'ла нав'ел'іка // пасла с'в'ін'е // ко'л'і 'кажут / шо ў́же 'їѣдут 'н'ѣмці' // ѡа по'к'інула 'тїѣ с'в'ін'е // і б'е'жу ѡа на бо'лото д'і'в'іца тїѣ 'н'ѣмцоѡ / о // а 'пот'ім во'ни'п'ойѣхал'і / п'ойѣхал'і ба'гато / ба'гато п'ойѣхал'і / п'ойѣхал'і с'елом* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 93); *за'р'е ѡ 'м'ене ч'ет'в'еро 'д'ѣтѡк // ѡс'ѣ порозїѣ'жал'іса <...> д'в'ѣ доч'к'і ѡ 'дѡруч'і ж'ївут со'б'ѣ ѡ квар'т'ір'і // а ѡа на с'тарос'т' з 'д'ѣдом ѡд'вох оста'ласа ѡ'дома // седи'мо со'б'ѣ ждем / ко'л'і 'д'ѣтк'і попр'їѣ'жайут до 'нас // ѡ'нучок попр'ї'воз'ат до нас // за'р'е ѡ'нучк'і гл'адї'мо со'б'ѣ / ѡак пр'їѣ'зут / а то ї не 'хочут пр'ї'в'езти' / не 'хочут пр'їѣхати' / пр'їв'і'тат // і хаз'аїство м'і з 'д'ѣдом ше 'держ'імо // д'ѣд ше на ро'боту 'ходи'т* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 96); *в'ес'ѣл':е // моло'да 'кл'іче коро'ваї'іц / 'тр'еба розч'їн'ат' коро'ваї // хр'ішч'ена пр'ї'ход'їт' / розч'їн'аїе коро'ваї / і 'м'ѣс'їт' хр'ішч'ена // по'тѡм б'е'ре з д'е'ж'ї / накла'даїе пола'н'їцї на 'стѡл // т'реба 'с'ѣм жо'нок / щоб во'ни' ка'чал'і коро'ваї ру'кам'і / м'їал'і / 'с'ѣм пала'н'їц // по'тѡм ѡго' ло'жат' ѡ та'ку бол'ш'уѡ ѡаку х'ворму / і спо'вайут' 'п'ѣсн'у* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 88);

3) у північних районах Житомирської області, зокрема в населених пунктах, які межують із білоруськими теренами, голосний [e] має здатність пом'якшувати попередній приголосний, що закономірно зумовило палатальність низки звуків: *заспо'вайем / зоспо'вайем / погу'л'аїємо та і / та і та'к'е // 'в'есело бу'ло / бу'ло 'в'есело // хоч і не так 'в'ел'м'ї бу'ло 'добре / но бу'ло 'в'есело ѡак ко'л'і бу'л'і ма'л'їѣ //* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 85); *от тої 'д'ад'ко п'ї'таїец м'е'не / от'куда тї' / ѡа з л'їств'їна / ч'ї тї' / ѡа ска'заї / по 'нашому / по 'рѡзв'їшчу / кал'у'чок // так і бу'ло // вѡн стаї п'ї'таца ме'не / а ч'ї тї' з'найеш та'ку та'ку / ѡа гово'ру з'найу / о'то ж бо ї мо'ѡа с'єст'ра // ну ї хара'шо / на'чуї // 'ал'е ѡ те ѡ'р'емїе м'їн'ѣ н'е до сна бу'ло* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 83);

4) наявність [e] на місці [e] в ненаголошеній позиції: *на мо'ѡї 'памет'ї шче ѡе та'к'е / шо на с'ватан':е т'реба щоб бу'ло до п'ет'ї хо'роши'х хус'ток / а на в'ес'ѣл':е т'реба / щоб бу'ло 'д'ев'ет' / а то ї бѡл'ш / с'кѡл'кі бу'ло род'н'ѣ* (с. Черевки Коростенського р-ну);

5) диспалаталізація [p], [c], [t], [ц]: *до с'їр пѡр не з'найу / голо'ва 'с'їл'но / че'реп бо'літ / че'реп бо'літ / і моз'г'ї бо'л'ат* (Мойсієнко–Гримашевич,

2018, с. 53); *у'ч'іл'іса п'раст'і / т'ей л'он тре'пат / да т'ерл'і / да ўсе / ну ўсе складал'іса на о'д'ежу / бо 'в'ечк'і д'ер'жал'і / да п'інча'к'і ш'іл'і // ўс'е // пр'іш'лос // т'рошк'і п'ідрос'ла / с'тал'і го'н'ім' м'е'н'е ў план [10, с. 70]; ўже но'га там бо'л'ела тог'ди ўд'і / на пал'цах хо'д'іла во'на // ну пог'нал'і нас ту'ди ў ту гар'ман'ію // в оўруч ваз'л'і // н'е дойе'жайа оўруча / наго'рани с'ело там та'к'е (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 71); поже'н'іл'іса м'і / с'тало ч'етверо д'ет'ей // с'тал'і поже'н'іл'іса // ўс'е те по'ч'іл'іса т'рох'і те / мо д'ет'ей / а т'е о'нукоў 'майу п'ят шук / 'д'эвочка 'уч'іц'а мо'іа ок'сана ў'нучка в інс'т'ітут'і ос' // ўс'е 'т'і'е ў ш'колу 'ход'ат // та'ка ж'із' бу'ла / з'найте // п'рал'і / да ўсе ро'б'іл'і сво'ім / ўсе мозо'л'ом / б'рал'і у'частк'і ва'л'ік'іе кар'топл'у ко'пат (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 71);*

б) відсутність [ф]: *йек ум'іраіе л'у'д'іна / 'жонка / то 'тоже пр'ін'інайут два хвар'тух'і // ба'реман:ііе 'тоже об'ізат'ел'но но'с'іл'і хвар'тух // за'т'і'кани хвар'тух но'с'іл'і на п'раз'нік / а до 'печ'і йа'к'і-н'ебуд' / баз 'в'іш'івок (с. Черевки Коростенського р-ну).*

Серед морфологічних рис як репрезентантів мовного буття поліщуків у царині іменника виокремлюємо такі: наявність флексії -ê (континуант давнього Ъ) у формах місцевого та знахідного відмінків: *ро'б'іли ў се'л'ê / ў се'л'ê бу'ли та'к'іе п'лотн'ік'і шо ро'б'іли от так* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 25); наявність флексії -е в іменниках середнього роду: *та'ке і ве'с'ел'е бу'ло // та'ка і 'ж'ітка бу'ла* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 102); із поміж прикметникових – наявність повних нестягнених форм прикметників, займенників, дієприкметників, які регулярно відтворюються в мовленні поліщуків: *'т'ііе ста'р'ііе ўже бат'к'і / матер'к'і са'дов'ет нас за 'стол* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 89); *'через боло'та іш'ли 'дуже 'доўг'ііе мос'т'і / про ко'торііе 'мало хто знаў* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 100); *'ног'і бу'ли по'пуш'ііе / і са'м'ііе по'пуш'ііе* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 27); хоча водночас середньополіський етномовний континуум вирізняє протилежна риса – наявність стягнених форм прикметників і займенників у називному відмінку однини чоловічого роду: *чу'ж'ііе 'гус'і нас'ходи'ли 'іс / 'т'ііе кач'к'і ту'ди'ку'пати'а ў теї ста'вок // та'ке ўже ба'гато і позабу'валоса // йа ўже он' не з'найу / шо йа с'о'годн'і ро'б'іла / шо 'йêла // це та'ке ше і з 'д'êцтва спо'м'нут' / а'л'е шо 'небуд' ше набе'гаіе на 'пам'іет* (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 103); *а си'нок 'конч'іў зал'езнодо'рожні 'т'ехн'ікум // і по 'катори'час йа 'майу п'ят' о'нукоў // ў'нучк'і не'ма й одно'йê / са'м'ііе х'лопці // слава 'богу / хаї ж'і'вут здо'ров'ііе // і так нам 'зар'е // іе ўже і хл'êб / іе і до х'л'êба // ну здо'роўйа ўже не'ма* 98; функціонування особових займенників третьої особи з прийменниками без приставного н: *йак ііх не'маіе о'дин 'м'ес'ац / то мо'іе*

'серце випа'дає за 'йіми (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 49); но йа т'рошк'і з йім погу'л'ала / 'пошла за йо'го 'замуж (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 96). Виразними рисами в царині дієслова є передовсім функціонування інфінітива на -т: і ш'ім / і ба'л'ім / і 'зайтра ва'л'ікд'ен' (с. Черевки Коростенського р-ну) або в північних районах на -ть із виразним цеканням під впливом білоруської мови: і ш'іц'м' / і б'е'ліц'м' / і 'зайтра в'е'л'ікд'ен' (с. Листвин Коростенського р-ну). Отже, мовне буття поліщуків, репрезентоване в тексті, свідчить про збереження в сучасних середньополіських говірках архаїчних діалектних рис на різних мовних рівнях, передовсім на фонетичному та морфологічному. Про сталість архаїчних фонетичних і морфологічних діалектних особливостей свідчить дослідження зазначеного ареалу М. Никончуком, який у II пол. XX ст. на вказаних теренах фіксував ці самі риси у їхньому системному вияві (Никончук, 2012). Збереження їх у сучасних середньополіських говірках демонструє тяглість фонетичної та морфологічної системи від найдавнішого періоду до сучасності.

Культурне буття жителів Середнього Полісся відзначаємо в записах зв'язного мовлення про господарювання поліщуків як вияв матеріальної культури та про традиції, звичаї, вірування як репрезентанти духовної культури.

У значній кількості зразків діалектних текстів уміщено унікальну інформацію про побут поліщуків, особливості ведення домашнього господарства, промисли тощо. Насамперед відзначимо тексти про випікання хліба (рожчі"ни"т' тре о / хаї перено'чує а 'утром му'к'і до'бав'ім' да заме'с'ім' хара'шо <...> а 'утром заме'с'ім' т'реба ру'койу 'добре да ў 'д'ѣжку о / а по'тѣм хаї 'топ'іц'а ў пе'чѣ /а хл'ѣб у'же ў 'д'ѣз'ц'і пудни'маіец'а / пудни'маіец'а / йак на 'д'рожджах 'т'ѣсто пудни'маіец'а / ўже раз пуд'н'ајс' / у'же нач'і'наі пек'ти' // ко'лис' же не бу'ло ц'іх 'хормул не'чого / так на чере'н'ѣ по'садиш / пови'маіеш да по'миіеш во'ди'чкойу по'верху і под 'ни'зом деі хл'ѣб // ну а 'йаг'же / рушни'чком нак'риіеш / по'миіеш /рушни'чком нак'риіеш 'бйѣлен'кі"м /шоб бу'ло там же з'найеш і пи'л'ука йа'ка чиі шо / а по'тѣм у'же йак 'лѣто / мо'іа о'нучка / то ўже с ка'пусти 'ли'ст'е рвем да на хл'ѣб ли'ст'кі"м кла'дем (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 26); приготування борщу (йак йа ва'ру боршч / да // йа ва'ру боршч йак / бурач'кѣ облуп'л'у / у'к'іну бура'чк'і 'ц'ілііе там / 'знаіеш 'пару бура'чкѣ ч'і 'скѣл'ко / смо'тра 'скѣл'ко 'будеш ва'рі'т // і у ме'не шчо'раз йак / ква'сол'а / 'трошк'і ква'сол'і і там йа'к'іх 'пару карто'пли'нок іше 'треба / і 'мйасо 'треба ту'ди / а то'д'і ц'е ўсе 'вари'ца / бура'чок / ка'ртопел'ка і 'мйасо // а то'д'і ўже йа в'ім'а'гаіу т'і бура'чк'і / ўже вониі так йак 'звараца / то то'д'і йа йіх тру на 'терточку / а то'д'і кри'ішу ка'пусту да 'к'ідаіу / шоб во'на пок'і'п'ѣла / бо бура'чок ва'реніі / а то'д'і ўже бе'ру / там у'же ли'істочка / 'перч'іку ўси'пйеш / і ўже за'жаруіу теі боршч 'морковчкойу і

пом'їдорчи'ком / їак ѓе / а їак не'ма / до 'соус 'ложечку / шоб 'трошк'ї вѡн був к'їслу'ватиї / і ѓже полу'чайец' а то'д'ї 'добриї боршч / а шче ї сме'танка тре / їак ѓо'го 'їєсти та забє'літ / до ѓже то'д'ї 'добриї боршч / і шоб буї шче ї гри'б да 'їк'їнуї / то ше ї 'луч':ї буї б'ї // о'це 'стоко 'треба до то'го бо'ршчу (с. Бєхи Коростєнського р-ну) та страв із картоплї як основного продукту на Полїсї (по'шт'ї 'кажди ден' ва'ру солон'їк'ї / це 'просто налу'пл'у ка'ртопл'ої / да ѓ ча'вун / да посо'л'у / да на'л':у во'дойу / да ѓ п'єч // 'зварац'а / в'їк'їдайу ѓ 'м'їску і ѓє'мо з моло'ком 'св'єж'їм ч'ї 'к'їсли'м а'бо з їа'к'їм са'латом / а'бо із 'салом / а кол'їс то шче ї із ро'солом із 'бочк'ї з ка'пустойу (с. Старї Велїдники Овруцького р-ну); з ка'ртопл'ої 'роб'їмо д'єру'ниї / 'дран'їк'ї / карто'пл'ан'їк'ї / на'тру на 'м'єлку 'т'єртку об'лупл'анїх ка'ртопл'ої / 'трѡхі одца'д'у / 'їкїну 'ложок дв'є му'к'ї / во'тру цї'бул'у / посо'л'у да ї жару на о'л'єї а'бо на ж'їру / на 'сма'л'цї (с. Лїствин Коростєнського р-ну), про приготування їжі, які демонструють лексичне багатство в номїнації страв: 'заре їєк наго'товет на 'празнїк / то шо тво'їа ду'ша же'лаїє / і 'разне мїас'не / шо 'хочєш / і кої'бас / їа'к'їх 'хочєш / і голу'б'ї / і на'л'їс'н'їк'ї / і 'їс'ак'їє са'латї / а шо ѓже ото'го ѓ'сакого со'лодко'го / то і ку'пованого / і до'машн'ого / аж сто'лі'г'нуц'а (с. Шоломки Коростєнського р-ну); у нас пє'чут тоїс'тиїє бл'їн'цє на 'к'їслом моло'цє і на 'сод'ї / 'содн'їк'ї / і за'в'їван'їк'ї 'тонк'їїє // 'л'єп'їмо ва'рен'їк'ї / ва'л'їк'їїє та'к'їє бала'мутиї / 'вар'їмо кала'тушу з гр'їбам'ї / пудб'ївайємо му'койу (с. Черєвки Коростєнського р-ну).

Крім текстів про приготування їжі, відзначаємо низку зразків зв'язного мовлення про вирощування різноманїтних сїльськогосподарських культур: с'тала 'с'єїат' 'моркву / бура'ка / пєт'рушку / 'ред'ку 'самє наї'перш / прода'вала / а 'там утор'гуйєш к'рєпко за ту 'ред'ку / а ро'боти / а ро'боти / одбаї'л'аї // 'хочеца наї'перш кар'топл'ї нако'пат' / на 'тѡї 'самоѡ / 'ред'ц'ї / кар'топл'у по'садим / 'ред'ку за'с'єїєм / (Мойсїєнко–Гримашєвич, 2018, с. 47); в'їрошчувала бура'к'ї по сто 'дєсєт' цєнт'нерѡї з г'єк'тара / в'їрошчувала їа бура'кѡї (Мойсїєнко–Гримашєвич, 2018, с. 92); 'с'єїал'ї 'ж'їто / пше'н'їцу / їа'чмєн / о'вес / 'даже го'рох / а'л'є по'бѡл'ш 'ж'їто / та'к'є в'їсоке / а шче ѓ 'д'єцтв'ї 'помн'у бу'ло ба'гато 'грєчк'ї на 'пол'ї / м'ї її'їє 'пот'їм то'їкл'ї // 'заре ц'о'го мєнш 'с'єїємо / бо не'ма здо'роїїа обро'бл'ат / а'л'є го'род д'єрж'ї'мо / 'сад'їм ка'ртопл'ї / бура'к'ї кор'мов'їїє і сто'лов'їїє со'б'є / на 'їурєїа 'с'єїу гу'рк'ї / 'сад'їм ка'пусту / шоб з'ї'мойу 'к'їслу 'їєс'т'ї з 'бочк'ї і ша'ткованку / ква'сол'у / 'ред'ку 'красну / а на 'з'їму 'чорну / 'моркву / хо'ча ц'єї год їа'кас' не'їдала / кїїа'х'ї / га'рбузиї (с. Бїлка Коростєнського р-ну), про збирання грибів і ягід як неѡдмінну складову побуту поліщуків: 'коло 'л'єсу 'в'їрос / з 'д'єцтва л'у'бл'у хо'д'їт по гр'їб'ї / їа 'п'рамо од:ї'хайу там / у 'л'єс'ї / ба'ром і 'нос'їмо 'б'єліїє

гр'ібі / крас'н'у'к'і / сої'їа'к'і / 'баб'к'і / 'пол'с'к'і'їе / по'л'ак'і / пр'ібо'лотух'і / с'іро'ї'єжк'і / їе та'к'і'їе кр'епк'і'їе с'іро'ї'єжк'і 'пудл'іпк'і / л'іс'ічк'і / вос'е'н'є з'е'л'о'нкі / 'кози' / ко'л'іс' бу'ло ба'гато р'і'жк'о'ї / 'зар'е 'їако'с' на'ма / а'л'е ко'з'л'ач:а хва'таїе (с. Черевки Коростенського р-ну); у нас чо'рн'іцї не 'кажут / 'кажут 'їагоди // і їс'є пон'і'маїут / шо це чо'рн'іцї // шче ро'стут су'н'іцї / л'есо'в'і'їе су'н'ічк'і / о'ж'іні / стру'гв'іні / бру'шн'іцї / жура'хв'іні / бу'їа'к'і // да 'само б'ол'ш 'ход'імо по 'їагоди (с. Прибитки Коростенського р-ну), про різноманітні промисли, зокрема виготовлення діжок (ко'ли'с' же 'д'єжк'і та'к'і'їе бу'ли / да те'пер же не'ма і 'д'єжок // у'же вони' порос:ї'палї с' (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 24); про прядіння й ткацтво (там бу'ла ї нас ну п'ража / на та'ке мато'в'їло / мо'талї цу п'ражу / ну во'ни цу п'ражу зн'а'ли / 'н'імцї і подпа'ли'ли' тим мато'в'їлом у пе'ч'і д'рова (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 65); к'ілі і'м'ї їже с'тали' ткат' / 'даже і їа 'в'їткала / о'д'інацат' к'іл'і'мої <...> 'бачу їс'є т'чут / да'ваї і їа со'б'є скуб'ти / і п'расти' са'ма і кра'сит' / ше ж так покра'сит' т'реба шо б бо'рон' бо / не об'л'єзло / у'же до трид'цатка л'єт / ї'їєсїт ос' / у доч'ки / ко'ї'ор / це у'же 'трид'цат' л'єт в'он ї'їєсїт і в'он 'даже не зн'о'сї'їс' / (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 50); вишивання рушників ('хату ї'бі'ралї рушнї'кам'і / рушнї'к'і в'їш'ї'валї / їа'к'і'їе ї ко'го бу'ли / ї нас пове'денцї'їа / і'конї за'в'ешуват' / рушнї'ком / 'карточк'і / рушнї'к'і на с'тену 'в'єшалї (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 50); л'уб'лу в'їшї'ват' / в'їшї'вайу рушнї'к'і / 'наволочк'і / прос'тин'і / от / 'можеш пої'ти' по'бачїт' / он у тої 'хат'і / л'уб'л'у в'їшї'ват' / 'даже 'дочка мї'н'і при'несла / шоб їа її'в'їшїла / хоч мї'н'і їже 'с'емдїс'ат 'в'іс'ім 'рок'ї'ї / а'ле їа шче л'уб'л'у ц'у ро'боту (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 78). Отже, у представлених вище текстах відображено побут поліщуків як репрезентант матеріальної культури.

Духовну культуру демонструють зразки зв'язного мовлення про вечорниці. З огляду на те, що більшість інформантів – жінки старшого віку, зафіксовано багато текстів про вечорниці як неодмінний атрибут життєдіяльності молоді в середині – II пол. XX ст., бо саме на них дівчата виконували певну жіночу роботу, знайомилися часто з майбутнім нареченим, відзначали різноманітні свята: часом бу'вало / шо х'лопц'і / д'ї'ї'чата куку'рузу лу'зали / 'лушчили ква'сол'у / а ми оби'рали / теж 'лушчили / а во'ни го'товили ве'чер'у / галуш'ки / а о'собен:о пол'таїс'к'і ва'рили / ва'реники ва'рили (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 116); а їак 'дес' збе'ремса на 'вечор ко'ли / то п'їєрїа 'матї'дас'т' гла'дїшечку 'дерти' / а н'є рушнї'ка в'їш'ї'вати' / а н'є їа'кус' ко'рунку 'плести' // їсе ро'б'їлі' в'ечо'рам'і (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 80).

Водночас зафіксовано багато текстів про святкування Андрія, що, очевидно, зумовлено тим, що саме на в цей день дівчата ворожили на свою долю, бо атрибути свята могли передбачати майбутнє: на 'андрѣя / кор'жа п'ек'л'і / х'лопці попр'і'ходит / га'рѣлку нам пр'і'нос'ат ѓ бу'тилоц'и // м'і шо не'буд' зне'семоса / те му'к'і пр'іне'се / те шо не'буд' пр'іне'се / та ља'кого кор'жа / те ља'кого гур'ка / і соб'і'рал'іс'а // до дн'а седи'мо / в'іп'і'вайемо ѓ хат'і сп'е'вайем / так 'в'ес'ело нам бу'ло (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 92); це га'дали ми та'ке / ну љак пампуш'ки пош'ли до кри'ниці / 'ротом принес'ли во'ди / наб'рати ѓ рот <...> принес'ли 'тейі во'ди зам'і'сили 'тиій пам'пушки ѓ'вечер'і це бу'ло ро'билос'а / шоб них'то не 'бачиѓ <...> запа'лили пійч / да'ваі пек'ти ота'к'і пам'пушечк'і ма'лен'к'і / вироб'л'али на 'дечко // спик'ли <...> / на 'заслонц'і ти пам'пушечки поназ'начували / ља'к'е де чи'ља / ну дес' со'баку т'реба ѓз'ат' / ко'ториі со'бака 'виз'ме упе'ред ту пам'пушку / з'начит' та ѓ'п'ред 'замуж п'і'де [Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 108]; ти'пер забе'руца ѓ хату / да 'нишком ганд'рейа // ми / 'д'іѓчин 'дес'ат' / зби'райімос' ганд'рейат' // і ж'демо х'лопцѓ // ждем / ждем / ждем // от / зби'рали в од'ноіі 'ж'інки у'л'ани ганд'рейа // ж'дали / ж'дали ми / ж'дали з слобод'жаноѓ // слобод'жани до нас не приїш'ли (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 16).

Репрезентантами духовної культури є тексти про весільний обряд, який на Поліссі відзначається архаїкою. Респондентки теж досить часто розповідають про своє весілля, оскільки це один із найяскравіших спогадів у не легкому житті поліщучок старшого покоління. Водночас жінки часто порівнюють той обряд, який був колись, із сучасним: але љак с'ваїбу ро'били / то то'ди не 'сил'но 'весело бу'ло / бо бу'ло ба'гато гра'з'ѣ / і му'зик'і 'понад п'лотом іш'ли / а танце'ват' то так танце'вали / шо граз' аж на 'лоб'і бу'ла / бо ба'гато бу'ло гра'з'і // хто на'н'іѓ'а / тоі об'лу'ж'іѓ'а // до 'церкви 'їѣзди'ли / в'ен'чалис'а / уп'росиш дв'ѣ 'паре і ко'неі / бо 'дуже бу'ло бездо'рож':а до мокл'а'к'іѓ / і про'їхат' 'дуже 'т'ажко бу'ло / а'ле за'те 'дуже 'гарно 'бат'ушка вен'чаѓ / о / 'пос'л'а с'ваїби на д'ругиі ден' с'ваїби бу'ла ѓже ѓ 'д'ад'ка х'ведора о / ну 'пос'л'е с'ваїби ка'н'ешно та'киі буѓ по'р'адок / шо ро'били бе'седи ну 'д'ад'ко там 'родн'і / 'т'ѣка 'рѣдна / хреш'ченіє бат'ки / у'се бу'ло / п'їанка / ну п'їанка ка'н'ешно бу'ла 'легша / љак 'заре нас'тил'ки не п'їаниі / љак то'д'і / приго'тоѓка бу'ла / 'тоже / б'іл'ш мени та'ка про'ст'їѓа / (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 12–13); пр'і'їѣхали до нас на ве'с'ѣл':е // л'у'деі ба'гато з љо'го ру'к'і пр'і'їѣхало // моло'дого / 'музи'ка 'грала / танцо'вали / ну і / в'іп'і'вали // коро'ваі розда'ли // ну а по'тѣм по'їѣхали до љо'го / і так 'само у љо'го / в'іп'і'вали // 'наш'їє 'л'уде / 'в'іп'і'ли там за љо'го // на 'друг'ї ден' там у не'д'ѣл'у / су'боту там бу'ло // а ѓ не'дѣл'у по'їѣхали ту'да // ну і так само ѓ љо'го / там 'тоже

гу'л'али / в'ін'і'вали // 'музи́ка 'грала / і / так ну мо коро'ваї розде'лі'ли //
 ци'ганс'ка бу'ла ў йо'го 'свад'ба / ци'ганс'ка та'ка назі'вайеца // ну там ўже
 по'разному ўб'і'рали / йак хто // там 'тийе ба'б'і і поў'мазу'йца /
 понама'л'овайца / не та'к'і чер'воні'е но'си // ос' та'к'і'моло'ди'буў со'б'е
 / і моло'да ўже та'ка // ста'р'іх л'у'деї же'ні'ли ўже 'разом // о'б'і'чаї та'к'і'
 йе // шутко'вали // пош'ли ў кол'хоз / бр'і'гади // 'рэзали'с'е'чку / не з'найу
 / о'ц'у с'е'чку 'рэзали // ху'доба там бу'ла // і м'і йд'і да'ли 'с'е'чку // о'це
 ро'б'ілі до н'оч'і / по'т'ом по 'чарц'і 'в'ін'ілі / с'п'е'вали / гу'л'али
 (Мойсієнко–Гримашевич, 2018, с. 87). Навіть незначна кількість представле-
 них текстів, які репрезентують духовну культуру поліщуків, свідчить про
 важливість її елементів у житті жителів Середнього Полісся, їхню менталь-
 ність та світогляд.

Отже, евристична цінність діалектних текстів як надійного джерела для
 діалектологічних студій з огляду на системне представлення в них говірко-
 вих рис на різних мовних рівнях уможливила появу низки досліджень, у
 яких відзначено важливість зразків говіркового зв'язного мовлення насам-
 перед для дослідження лінгвальних особливостей ареалів українського ді-
 алектного континууму. Водночас зразки зв'язного говіркового мовлення умо-
 живляють їх використання в царині інших гуманітарних наук, зокрема й
 для вивчення ментальності говірконосців, їхньої матеріальної та духовної
 культури, мовного та культурного буття. Мовне буття поліщуків відобра-
 жено насамперед у сприйманні й усвідомленні самого себе як представника
 окремої говірки, жителя певного населеного пункту, котрий на власне мов-
 ному рівні відрізняється від мешканців сусідніх сусідніх сіл, а також у збере-
 женні на досліджуваній території низки діалектних фонетичних особливос-
 тей у царині вокалізму й консонантизму та виразних говіркових морфоло-
 гічних рис, які підтверджують архаїку зазначеного ареалу. Матеріальна
 культура поліщуків репрезентована текстами про матеріальну культуру, пе-
 редовсім про побут, промисли, господарювання, вирощування сільськогос-
 подарських культур, збирання врожаю тощо. Натомість духовна культура
 жителів досліджуваного етномовного континууму відображена в текстах
 про обрядовість, насамперед про весільний обряд, у записах про вірування,
 традиції, звичаї, які засвідчують тяглість у часі й збереження до сучасності,
 хоча зазнають динаміки під впливом переважно екстралінгвальних чин-
 ників.

Перспективи наукових пошуків убачаємо в дослідженні світогляду говір-
 коносців крізь призму діалектного тексту.

Література

1. Аркушин Григорій, 2007. *Голоси з Підляшшя: Тексти*. Луцьк.
2. Бігусяк Михайло, 2015. Тексти як джерело дослідження говірок Івано-Франківщини: історіографія та перспективи розвитку. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 17–29.
3. Глібчук Наталка, 2015. Ідіолект Парасковії Павлюк крізь призму діалектних текстів. In: *Діалекти в синхронії та діахронії. Текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 60–74.
4. Глуховцева Катерина, 2015. Ментальність діалектоносія та особливості діалектного дискурсу. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 75–82.
5. Гриценко Павло, 2015. Інформаційний простір діалектного тексту. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 100–118.
6. Гриценко Павло, 2019. Просторінь народного слова Гуцульщини. In: Голянич Марія. *Мовний портрет села Тюдів*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ. с. 4–10.
7. Гриценко Павло, 2003. Тексти як джерело дослідження українських говірок Румунії. In: Павлюк М., Робчук І. *Українські говори Румунії. Діалектні тексти*. Едмонтон; Львів; Нью-Йорк; Торонто. с. I–XVI.
8. Гриценко Павло, 2000. Текст як простір вияву діалектних явищ. In: *Збірник лінгвістичних праць: до 60-річчя проф. О. А. Колесникова*. Ізмаїл. с. 9–15.
9. Гуйванюк Ніна – Руснак Наталія, 2003. Діалектний текст як лінгво-когнітивна одиниця. *Українська мова*, № 2 (7)/2003. с. 102–110.
10. Мойсієнко Віктор – Гримашевич Галина, упорядн. 2018. *Єдність у різноманітності. Поліщуки*. Навчально-методичний посібник. Житомир.
11. Кобирина Галина, 2015. Діалектний текст як джерело дослідження наголошення особових займенників. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 166–175.
12. Коваленко Наталія, 2015. Формування діалектної текстотеки: проблеми інформаційної достатності. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. К. с. 190–199.
13. Колесников Андрій, 2012. Діалектний дискурс як об'єкт спостереження граматичної семантики. In: *Семантика мови і тексту: Матеріали XI Міжнародної конференції* (м. Івано-Франківськ, 26–28 вересня 2012 року). Івано-Франківськ. с. 240–244.
14. Колесников Андрій, 2015. Діалектні тексти як джерело інформації про генезу і динаміку українських південнобессарабських говірок. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 200–217.
15. Колесник Лариса, 2015. Категорія оцінки у просторі діалектного. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 218–227.
16. Лесюк Микола, 2015. Діалектний текст як засіб презентації граматичних форм частин мови. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 259–270.

17. Литвиненко Яна, 2015. Текстовий супровід у роботі експлоратора за програмою. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 271–287.
18. Мартинова Ганна, 2015. Діалектний текст як підґрунтя класифікації говірок. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 288–299.
19. Никончук Микола, 2012. *Правобережнополіські говірки в лінгвогеографічному висвітленні*. Житомир.
20. Поістогова Марина 2015 Діалектний текст як джерело вивчення мотивів номінації. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 312–317.
21. Романина Ірина, 2010. Текст як джерело дослідження діалектного мовлення галичан і поліщуків. *Волинь-Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних проблем*. Вип. 2 (II)/2010. с. 229–234.
22. Рябець Людмила, 2015. Діалектний текст – важливе навчальне джерело в курсі «Українська діалектологія». In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 332–336.
23. Тищенко Тетяна, 2015. Лінгвогеографічний підхід до репрезентації діалектного тексту. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 377–383.
24. Щербина Тетяна 2015. Текстова репрезентація прийменникової системи південної зони середньонаддніпрянського діалекту. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 464–479.
25. Ястремська Тетяна 2015. Динаміка діалектних явищ у тексті. In: *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ. с. 480–492.

References

1. Arkushyn, Hryhorii, 2007. *Holosy z Pidliashshia: Teksty [Voices from Podlasie: Texts]*. Lutsk (in Ukrainian).
2. Bihusiak, Mykhailo, 2015. Teksty yak dzherelo doslidzhennia hovirok Ivano-Frankivshchyny: istoriohrafiiia ta perspektyvy rozvytku [Texts as a source of research on proverbs of Ivano-Frankivsk region: historiography and development prospects]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]*. Kyiv. S. 17–29 (in Ukrainian).
3. Hlibchuk, Natalka, 2015. Idiolekt Paraskovii Pavliuk kriz pryzmu dialektnykh tekstiv [Idiolect of Paraskovia Pavlyuk through the prism of dialect texts]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]*. Kyiv. S. 60–74 (in Ukrainian).
4. Hlukhovtseva, Kateryna, 2015. Mentalnist dialektonosiiia ta osoblyvosti dialektnoho dyskursu [The mentality of a dialect speaker and peculiarities of dialect discourse].

- In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [*Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies*]. Kyiv. S. 75–82 (in Ukrainian).
5. Hrytsenko, Pavlo, 2015. Informatsiinyi prostir dialektnoho tekstu [Information space of dialect text]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [*Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies*]. Kyiv. S. 100–118 (in Ukrainian).
 6. Hrytsenko, Pavlo, 2019. Prostorin narodnoho slova Hutsulshchyny [The space of the folk word of the Hutsul region]. In: Holianych Mariia. *Movnyi portret sela Tiudiv* [*Linguistic portrait of the village of Tiudiv*]. Ivano-Frankivsk: Lileia-NV. S. 4–10 (in Ukrainian).
 7. Hrytsenko, Pavlo, 2003. Teksty yak dzherelo doslidzhennia ukrainskykh hovirop Rumunii [Texts as a source for the study of Ukrainian dialects in Romania]. In: Pavliuk M., Robchuk I. *Ukrainski hovory Rumunii. Diialektni teksty* [*Ukrainian dialects of Romania. Dialect texts*]. Edmonton-Lviv-Niu-Iork-Toronto. S. I-KhVI (in Ukrainian).
 8. Hrytsenko, Pavlo, 2000. Tekst yak prostir vyjavu dialektnykh [The text as a space of manifestation of dialectal phenomena]. In: *Zbirnyk linhvistychnykh prats* [*Collection of Linguistic Works*]: do 60-richchia prof. O. A. Kolesnykova. Izmail. S. 9–15 (in Ukrainian).
 9. Huivaniuk, Nina – Rusnak, Nataliia 2003. Dialektnyi tekst yak linhvo-kohnityvna odynytisia [Dialect text as a linguistic-cognitive unit]. *Ukrainska mova* [*Ukrainian Language*]. № 2 (7). S. 102–110 (in Ukrainian).
 10. Moisiienko Viktor – Hrymashevych Halyna, uporiadn. 2018. *Yednist u riznomanitnosti. Polishchuky. Navchalno-metodychnyi posibnyk* [*Unity in diversity. Polishchuks Educational and methodological manual*]. Zhytomyr (in Ukrainian).
 11. Kobyrnka, Halyna, 2015. Dialektnyi tekst yak dzherelo doslidzhennia naholoshennia osobovykh zaimennykiv [Dialect text as a source of research on accentuation of personal pronouns]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [*Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies*]. Kyiv. S. 166–175 (in Ukrainian).
 12. Kovalenko, Nataliia, 2015. Formuvannia dialektnoi tekstoteky: problemy informatsiinoi dostatnosti [Forming a dialect text library: problems of information sufficiency]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [*Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies*]. Kyiv. S. 190–199 (in Ukrainian).
 13. Kolesnykov, Andrii, 2012 Dialektnyi dyskurs yak ob'iekt sposterezhenntia hramatychnoi semantyky [Dialect discourse as an object of observation of grammatical semantics]. In: *Semantyka movy i tekstu: Materialy XI Mizhnarodnoi konferentsii (m. Ivano-Frankivsk, 26–28 veresnia 2012 roku)* [*Semantics of language and text: Materials of the XI International Conference*]. Ivano-Frankivsk. S. 240–244 (in Ukrainian).
 14. Kolesnykov, Andrii, 2015 Dialektni teksty yak dzherelo informatsii pro genezu i dynamiku ukrainskykh pivdenobessarabskykh hovirop [Dialect texts as a source

- of information about the genesis and dynamics of Ukrainian South Bessarabian dialects]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 200–217 (in Ukrainian).
15. Koliesnik, Larysa, 2015. Katehoriia otsinky u prostori dialektnoho [Evaluation category in the space of dialect]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 218–227 (in Ukrainian).
 16. Lesiuk, Mykola, 2015. Dialektnyi tekst yak zasib prezentatsii hramatychnykh form chastyn movy [Dialect text as a means of presentation of grammatical forms of parts of speech]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 259–270 (in Ukrainian).
 17. Lytvynenko, Yana, 2015. Tekstovi suprovid u roboti eksploratora za prohramoiu [Text support in the work of the explorer by the program]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 271–287 (in Ukrainian).
 18. Martynova, Hanna, 2015. Dialektnyi tekst yak pidgruntia klasyfikatsii hovirok [Dialect text as a basis for the classification of speech]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 288–299 (in Ukrainian).
 19. Nykonchuk, M. V., 2012. Pravoberezhnopoliski hovirky v linhvoehorafichnomu vysvitleni [Pravoberezhnopoly dialects in linguistic and geographical coverage]. Zhytomyr [in Ukrainian].
 20. Poistohova, Maryna, 2015. Dialektnyi tekst yak dzherelo vyvchennia motyviv nominatsii [Dialect text as a source of study of nomination motives]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 312–317 (in Ukrainian).
 21. Romanyna, Iryna 2010. Tekst yak dzherelo doslidzhennia dialektnoho movlennia halychan i polishchukiv [The text as a source of research on the dialectal speech of Galicians and Poleschuks]. *Volyn-Zhytomyrshchyna: istoryko-filolohichniy zbirnyk z rehionalnykh problem* [Volyn-Zhytomyr region. Historical and Philological journal on regional problems]. Vyp. 2 (II). S. 229–234 (in Ukrainian).
 22. Riabets, Liudmyla 2015. Dialektnyi tekst – vazhlyve navchalne dzherelo v kursi «Ukrainska dialektolohiia» [Dialect text is an important educational source in the course "Ukrainian dialectology"]. *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 332–336. (in Ukrainian).
 23. Tyshchenko, Tetiana 2015. Linhvoehorafichniy pidkhid do reprezentatsii dialektnoho tekstu [A linguogeographical approach to the representation of a dialect text]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 377–383 (in Ukrainian).

24. Shcherbyna, Tetiana 2015. Tekstova reprezentatsiia pryimennykovoi systemy pvidennoi zony serednonaddniprianskoho dialektu [Textual representation of the prepositional system of the southern zone of the Middle Transnistrian dialect]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 464–479 (in Ukrainian).
25. Yastremska, Tetiana 2015. Dynamika dialektnykh yavyshch u teksti [Dynamics of dialect phenomena in the text]. In: *Dialekty v synkhronii ta diakhronii: tekst yak dzherelo linhvistychnykh studii* [Dialects in synchrony and diachrony: text as a source of linguistic studies]. Kyiv. S. 480–492 (in Ukrainian).

Відображення мовного та культурного буття поліщуків крізь призму діалектного тексту

Галина Гримашевич, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови та методики її навчання Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна; h_hrymashevych@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3225-0031>

У статті узагальнено погляди вчених на евристичну цінність діалектних текстів як надійного джерела для діалектологічних студій з огляду на системне представлення в них говіркових рис на різних мовних рівнях; відзначено важливість зразків говіркового зв'язного мовлення насамперед для дослідження лінгвальних особливостей ареалів українського діалектного континууму. Водночас акцентовано увагу на значенні діалектних текстів для досліджень у царині інших гуманітарних наук, для вивчення ментальності говірконосців, їхньої матеріальної та духовної культури. На матеріалі діалектних текстів, опублікованих у виданні «Єдність у різноманітності. Поліщуки» (2018), зафіксованих автором протягом десятків років у середньополіських говірках Житомирської області, зібраних у досліджуваному ареалі студентами філологічних спеціальностей під час діалектологічної практики впродовж останніх років, проаналізовано мовне буття поліщуків, яке відображено передовсім у сприйманні й усвідомленні самого себе як представника окремої говірки, котрий на власне мовному рівні відрізняється від жителів інших сусідніх населених пунктів, а також у збереженні на досліджуваній території низки діалектних фонетичних особливостей у царині вокалізму й консонантизму та виразних говіркових морфологічних рис, які підтверджують архаїку зазначеного ареалу. Репрезентантами культурного життя поліщуків є тексти про їхню матеріальну культуру, зокрема про побут, промисли, господарювання, вирощування сільськогосподарських культур, збирання врожаю тощо. Духовна культура жителів Середнього Полісся відображена в текстах про обрядовість поліщуків, насамперед про весільний обряд, у записах про вірування, традиції, звичаї, які засвідчують тяглість у часі й збереження нині, водночас зазнаючи динаміки, зумовленої переважно екстралінгвальними чинниками.

Ключові слова: діалектний текст, середньополіські говірки, поліщуки, мовне буття, культурне буття, діалектні особливості.

Reflection of the Linguistic and Cultural Life of the Polish People in a Dialect Text

Halyna Hrymashevych, PhD in Philology, Associate Professor, Head of the Department of Ukrainian Language and Methods of its Teaching, Ivan Franko Zhytomyr State University, Ukraine; h_hrymashevych@ukr.net, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3225-0031>

The article summarizes the views of scientists on the heuristic value of dialect texts as a reliable source for dialectological studies in view of their systematic presentation of speech features at different language levels; first of all the importance of samples of colloquial speech is noted, for the study of linguistic features of the areas of the Ukrainian dialect continuum. At the same time, attention is focused on the importance of dialect texts for research in the area of other humanities, for studying the mentality of native speakers, their material and spiritual culture. The linguistic existence of polishchuks Based on the material of dialect texts published in the publication "Unity in Diversity. Polishchuks" (2018), recorded by the author for dozens of years in the Central Polish dialects of the Zhytomyr region, collected in the studied area by students of philological specialties during dialectological practice in recent years, is analyzed. The existence which is reflected primarily in the perception and awareness of oneself as a representative of a separate dialect, which differs from the inhabitants of other nearby settlements on the actual linguistic level, as well as in the preservation of a number of dialectal phonetic features in the area of vocalism and consonantism in the studied territory and expressive speech morphological features that confirm the archaic nature of the specified area. The representatives of the cultural life of the polishchuks are texts about their material culture, in particular about everyday life, crafts, farming, cultivation of agricultural crops, harvesting, etc. The spiritual culture of the inhabitants of the Middle Polissya is reflected in the texts about the rituals of the polishchuks, primarily about the wedding ceremony, in the records of beliefs, traditions, customs, which testify to durability in time and preservation in the present, at the same time undergoing dynamics caused mainly by extralingual factors.

Keywords: *dialect text, idiom of the Middle Polissya, polishchuks, linguistic existence, cultural existence, dialect features.*